

2005, 5–89; Protasis and apodosen the Kartvelian languages, *Sprachlogie und Universalienforschung* 58, 5, 16–25; Evidentiality in Georgian, Lars Johanson, ed., *Evidentials. Turkish and neighbouring languages*, in, 2000, [275]–328 (Empirical approaches to language typology 24). Šių dalyviams Winfriedas Boeckx iš papasakojo apie leksikalizaciją, konfiguratyvumą (*configurationality*) ir sintaksinių ryšių žymėjimą. Pirmajame seminare jis kalbėjo apie skirtinįjį semantinių požymių ir jų klasijavimą, antrajame – apie fiksuočią ir vėl, žymėtą ir nežymėtą sintaksinių etetų tvarką sakinyje. Trečiajame seminare buvo nagrinėjamas sintaksinių savybių žymėjimas frazės ir sakinio lygmenyse.

Bendrosios kalbotyros profesorius Ostenas Dahlis nuo 1980 metų dirbt Stockholmo universiteto Humaninių fakulteto Kalbotyros katedroje. Jis yra daugybės straipsnių ir knygų bendrosios semantikos, morfoligijos, sintaksės, lingvistinės tipologijos teorika autorius. Ypač domisi laiko ir veiklo kategorijomis, diskurso semantinio gyvumo kategorija (*Animacy*). Jis iš *Pasaulio kalbų struktūrų atlaso* (*World atlas of language structures*) autorius. Su Maria Koptjevkaja-Tamm vadovavo tarptautiniam projektui Pabalės arealo kalbų konvergencijai tirti. Naujiesnių jo publikacijų minėtinis yra *The growth and maintenance of*

linguistic complexity, Amsterdam-Philadelphia: Benjamins, 2004 (Studies in language companion series); *Grammatik*, 2:a omarbetade upplagan, Lund: Studentlitteratur, 2003, ir redaguoti straipsnių rinkiniai *The Circum-Baltic languages: typology and contact 1-2*, Amsterdam-Philadelphia: Benjamins, 2001 (Studies in language companion series, 54) (redaguota su Maria Koptjevkaja-Tamm); *Tense and aspect in the languages of Europe* Berlin: de Gruyter, 2000 (Empirical approaches to language typology). Tipologijos kursuose Östenas Dahlis surengė porą seminarų apie laiko ir veiklo kategorijas, kuriuose aiškino semantinius ir kognityvinius laiko bei veiklo sąvokų pagrindus, laiko bei veiklo sistemų tipologiją pasaulio kalbose, šių kategorijų sąsajas su kitomis kategorijomis, tokiomis kaip evidencialumas ir miratyvumas. Trečiajame seminare jis nagrinėjo kalbinio sudėtingumo (*linguistic complexity*) sampratą, kalbų gramatinės sandaros sudėtingėjimą ir paprastėjimą, šių procesų priežastis ir padarinius.

Daktarė (PhD) Irina Nikolaeva Maskvos universitete studijavo bendradrają kalbotyrą, baigė Rusijos mokslių akademijos Kalbotyros instituto doktorantūrą (disertacija iš finų-ugrų kalbotyros). Studijas tęsė Kalifornijos (San Diego) ir Leideno universitetuose. Mokslinę ir pedagoginę darbą dirbo Maskvos valstybiname, Budapešto, Centrinės Europos, Leideno,

Kalifornijos, Konstanzo, Oxfordo ir Essexo universitetuose. Šiuo metu yra Londono universiteto Rytų ir Afrikos studijų mokyklos lektorė. Ją ypač domina morfologinė ir sintaksinė tipologija, leksikalistineis gramatikos teorijos ir konstrukcijų gramatika. Tiria Uralo, Altajaus ir Sibiro senbuvių kalbas. Apie jas parašiusi knygas *Ostyak*, München: Lincom Europe, 1999; *A grammar of Udihe*, Berlin: de Gruyter, 2001 (su Marija Tolstaja); *A historical dictionary of Yukaghirs*, Berlin: de Gruyter, 2006, ir daugybę straipsnių. Kursų dalyvius Irina Nikolaeva supažindino su naujiesniais posesyvumo tyrimais. Jos seminarų temos: „Possessive relative constructions“ (apie santykines posesines konstrukcijas, kurias tiek sintaksinės sandaros, tiek žymimų semantinių savybių atžvilgiu siūloma laikyti posesinių ir atributinių (Modifier-Head) konstrukcijų potipiu), „Possessor advancement in the noun phrase“ (apie įvairią posesoriaus vietą daiktavardinėje frazėje, nuo kurios priklauso skirtinios sintaksinės ir semantinės bei pragmatinės šios frazės ypatybės) ir „Syntax of natural and accidental coordination: evidence from agreement“ (apie dviejų semantinių sujungiamųjų daiktavardinių konstrukcijų tipą – natūraliojo ir atsiskirtinio sujungimo – skirtinę morfotaksinį žymėjimą).

Kursai sutraukė per trisdešimt klaušytų. Dauguma jų – Lietuvių kalbos

instituto darbuotojai, bet atvyko ir Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojų, Kultūros, filosofijos ir meno instituto mokslininkai, taip pat užsieniečių – doktorantų iš Varšuvos universiteto ir magistrantų iš Latvijos universiteto. Jie gavo pažymėjimus. Sutvarkyta mokomoji metodinė kursų medžiaga saugoma Lietuvių kalbos instituto Gramatikos skyriuje ir prieinama visiems, kurie domisi bendradraja kalbotyra ir tipologija. Lietuvoje šiose kalbotyros srityse dirbama mažai, todėl panašūs renginiai labai pagaidautini ir ateityje.

Artūras Judžentis

ACADEMIA GRAMMATICORUM SALENSIS QUARTA

2007 metų rugpjūčio 6-10 dienomis Rokiškio rajono Kamajų seniūnijos Salų dvare vyko jau ketvirtoji kalbotyros vasaros mokykla *Academia Grammaticorum Salensis Quarta*. Kaip ir kasmet, Akademijai vadovavo jos įkvėpėjas prof. Akselis Holvoetas. Šiemet jos sudėtinę dalį sudarė Lietuvių kalbos instituto Gramatikos skyriaus pagal projektą „Lietuvos mokslininkų gebėjimų ugdymas Lietuvai integravantiesi į Europos Sąjungos infrastruktūrą“ surengta vasaros kvalifikacine mokykla „Europos lingvistinės

mokyklos". Ją parėmė Europos struktūriniai fondai, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilniaus universitetas ir Lietuvių kalbos institutas. Mokykloje aukštųjų mokyklų dėstytojai ir mokslinkai supažindinti su naujesniais arealinės tipologijos, leksinės tipologijos, diskurso studijų tyrimais. I mokyklą buvo pakvieti trys užsienio lektoriai: Ekaterina Rakhilina (Maskva), Nicolle Nau (Poznanė), Vladimiras Plungyanas (Maskva); Lietuvai mokykloje atstovavo Jurgis Pakerys (Vilnius).

Ekaterina Rakhilina, kurios bendroji pranešimų tematika buvo „Leksinė tipologija“, mokyklos dalyvius supažindino su šios palyginti naujos tipologinių tyrimų krypties principais, smulkiau panagrinėjo judėjimo vandeniu, kvantifikacijos ir skausmo metaforas pasaulio kalbose. Beje, pirmojoje savo paskaitoje viešnia iš Maskvos pateikė ir prieš pora metų antrojoje Salų vasaros mokykloje pristatyto tarptautinio projekto, kuriam buvo užsibėrėta ištirti tipologinius plaukių veiksmažodžių bruožus daugiau kaip keturiadesimtyje įvairių pasaulio kalbų, rezultatus, apibendrintus storoje knygoje „Aquamotion“ (*AQUA-motion. Глаголы движения в воде: лексическая типология*. Москва: Издрик, 2007). Svarbu pabrėžti keleriopą šios knygos naudą ir lietuvių kalbos semantikos tyrimams. Pirma, knygoje pateikiama nauja konkrečios leksinės grupės tipologinio aprašo metodika, besiremianti

sudarytu bendru relevantišku parametru repertuaru bei modernia konceptualiosios metaforos teorija, gali paskatinti ir mūsų leksinės semantikos specialistus imtis panašaus projekto. Antra, vadovaujantis šia metodika knygoje atskirame straipsnyje išsamiai aprašyti ir lietuvių kalbos judėjimo vandeniu veiksmažodžiai – taigi svarbūs lietuvių kalbos semantiniai duomenys svariai papildo pasaulio tipologų arsenalą. Straipsnio autorius – Maskvos tipologijos mokyklos auklėtinis jaunas ir gabus mokslininkas Piotras Arkadyavas, gerai pažįstamas ir Salų akademikams. Trečia, svarbu taip pat pastebeti, kad kalbamajame projekte (kol kas tik kaip konsultantai) dalyvavo ir jaunieji lietuvių kalbininkai. Beje, ir šiai metais jaunieji Salų Akademijos dalyviai prof. Rakhilinos buvo kviečiami bendradarbiauti naujai pristatytuose projektuose.

Vladimiras Plungyanas perskaitė trumpą, bet sistemišką, nuoseklų, daugelio pasaulio kalbų duomenimis paremtą įvadą į arealinę tipologiją. Tai viena populiariausiu šiuolaikinės Vakaru lingvistikos krypčią, nauju lygmeniu rutulojanti dar XX a. trečiajame dešimtmetyje struktūrinės lingvistikos atstovų Nikolajaus Trubeckojaus ir Romano Jakobsono išskeltą kalbų sąjungos idėją. Arealinė tipologija turi geografiškai artimas kalbas nepriklausomai nuo to, ar jos giminiškos, ar ne, – jai visų pirmu svarbu išskirti tuos bendrus

struktūrinius kalbų bruožus, kurie jose yra atsiradę dėl teritorinio artumo numerinė ilgalaikių kalbinių kontaktų.

Nicolés Nau pranešimų tema – „Diskurso studijos“. Daugiausia remdamasi latgalių kalbos duomenimis ji nagrinėjo netiesioginės kalbos ypatybes: logoforinių įvardžių vartojo, evidencialumą, episteminį modalumą. Įdomu, kad logoforinių įvardžių iki šiol buvo randama tik Afrikos kalbose. Faktas, kad, be latgalių, logoforiniai įvardžiai vartojo ir kai kuriose suomių tarmėse, daro ši netiesioginės kalbos struktūrinį bruožą tipologiškai reikšmingą konstruojant Baltijos baseino kalbinį arealą.

Jurgis Pakerys mokyklos dalyvius supažindino su savo atliekamais naujausiais lietuvių kalbos veiksmažodžių vartojo ir istorijos tyrimais. Smulkiau buvo nagrinėjamas būtojo dažninio laiko veiksmažodžiais reiskiamas nuotolis nuo kalbėjimo laiko. Įdomu pastebeti, kad savo argumentus Jurgis Pakerys grindė ir kalbų tipologijos duomenimis, konkrečiai – Amazonės indėnų kalbų veiksmažodžių, turinčių itin išrūtoliotą minėto nuotolio žymėjimo sistemą, bruožais.

Iškart po vasaros mokyklos surengtoje trumpoje gramatikos konferencijoje jaunieji kalbininkai turėjo galimybę kolegomis papasakoti apie savo naujatiusius tyrimus. Ilja Seržantas (Kylis, Kiel) perskaitė įvadą į indoeuropiečių kalbų veiksmažodžio sistemos

tyrimus, Anna Daugavietė (Sankt Peterburgas) kalbėjo apie Baltijos jūros arealo kalbų priegaidžių segmentinę bazę, Bartłomiejus Kowalis (Varšuva) aptarė predikatinės linksnių vartojimą dabartinėje lietuvių kalboje.

Mokykloje dalyvavo apie keturiasdešimt mokslininkų ir pedagogų iš įvairių Lietuvos mokslo ir mokymo institucijų, taip pat svečių iš užsienio (Rusijos, Baltarusijos, Lenkijos, Čekijos).

Mokykla vyko unikalios gamtos prieglobstyje – Dviragio ežero saloje stūksančiuose graži Marikonių dvare rūmuose. Norintys pratęsti paskaitų metu kilusias diskusijas galėjo tarsi daryti su kavos puodeliu prisidėjant suolelių senų dvaro medžių unksmėje arba vakarodami paežerėje prie lauko. Šių metų mokykla išsiskyrė gausia laisvalaikio programa: kelionės garlaviui, vežimais ir pėstute, lėlių teatras ir kamerinės muzikos koncertai, gamtos, istorijos ir kultūros paveldo lankymas – kiekvienas galėjo pasirinkti savinkamus renginius.

Vasaros mokykla surengta bendradarbiaujant su Salų kaimo bendruomene ir Rokiškio rajono Kamajų seniūnija. Akademikai aktyviai dalyvavo ir apskritojo stalo diskusijoje Šiaurės ryty Aukštaitijos regiono dvarų išsaugojimo ir pritaikymo šiandienos reikmėms tema, kurią, tarpininkaujant Lietuvių kalbos instituto darbuotojai dr. Gintai Kavaliūnaitei, inicijavo M. K. Čiurlionio kultūros ir

paveldo fondas. Diskusijoje, kurioje, be vietas bendruomenės, dalyvavo ir aukšti valdžios atstovai iš Vilniaus bei Panevėžio, buvo daug kalbama ir apie Salų dvaro ansamblio ateitį. Reikšminga, kad šiai diskusijai išskirtinį dėmesį skyrė Lietuvos radijas ir televizija. Tai viltingai nuteikia ir kalbininkus, kurie tikisi, kad greitu laiku savo vasaros akademijas galės rengti jau atnaujintuose rūmuose. Mat tenka

pripažinti, kad dabar, nepaisant vienos žmonių nuoširdaus rūpesčio ir pagalbos, tarptautinės kalbotyros mokyklos dalyviams senajame dvare tenka gyventi gana spartietiškai. Žinoma, ištikimiausiu mokyklos dalyvių šiokie tokie buitiniai nepatogumai pernelyg negasdina: kasmet į Salas juos atvilioja galimybė per trumpą laiką susipažinti su naujausiomis lingvistikos tendencijomis Europoje ir pasaulyje.

Rolandas Mikulskas